

Prof. dr hab. Maria Zarębina (1922–2020)

29 marca 2020 roku zmarła w wieku 98 lat prof. zw. dr hab. Maria Zarębina – wybitna językoznawczyni, wieloletnia kierowniczka Zakładu Języka Polskiego krakowskiej WSP, animatorka Podyplomowego Studium Logopedycznego w tej uczelni, mająca udział w tworzeniu krakowskiej logopedii, przewodnicząca Komisji Rozwoju i Zaburzeń Mowy PAN, członkini Komitetu Naukowego „Logopedii”, współtwórczyni polskiej afazjologii, autorka wielu uznanych prac naukowych.

Profesor doktor habilitowana Maria Ziembianka Zarębina urodziła się w 1922 roku w podkrakowskich Niepołomicach. Swej małej ojczyzny, leżącej na skraju Puszczy Niepołomickiej, nie wyrzekła się nigdy. Tu podczas okupacji nauczała w konspiracyjnej szkole średniej, a później w gimnazjum i liceum. Doceniając wartość swego długiego i dobrego życia, zwykła mawiać, że jest „przedwojenna, wojenna i powojenna”. Temporalna perspektywa wyznaczona tymi trzema cezurami z jednej strony umożliwiała dokonywanie przez Nią rzeczy wielkich, z drugiej – pozwoliła osiągnąć Jej naturalny status autentycznego autorytetu, nie tylko naukowego, ale również moralnego.

W 1948 roku wyemigrowała do Szwecji, by po trzech latach wrócić do kraju. W latach 50. nawiązała współpracę z Polską Akademią Nauk, Uniwersytetem Jagiellońskim oraz Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej. Od 1961 roku związała się na stałe z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Krakowie (późniejszym Uniwersytetem Pedagogicznym), pozostając jej wierną do końca. Stopień doktora uzyskała w 1965 roku, broniąc rozprawy *Kształtowanie się systemu języko-*

wego dziecka. Do dziś to jedna z częściej cytowanych prac ontolingwistycznych. W 1971 roku habilitowała się na podstawie chyba najważniejszej polskiej książki afazjologicznej noszącej tytuł *Rozbicie systemu językowego w afazji*. Za rozprawę habilitacyjną oraz kolejną monografię pt. *Wyrazy obce w „Panu Tadeuszu”* otrzymała nagrody Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Po kilkuletniej pracy na stanowisku docenta w 1978 roku uzyskała tytuł profesora nadzwyczajnego. Rok 1990 przyniósł Jej tytuł profesora zwyczajnego.

Lata 1981–1992 to okres wyjątkowej i twórczej pracy organizacyjnej Zmarłej. Kierowała wtedy Zakładem Języka Polskiego krakowskiej WSP – jednostką naukową, z której m.in. dzięki Jej determinacji wyewoluowały dwie kolejne – Katedra Lingwistyki Kulturowej i Komunikacji Społecznej oraz Katedra Logopedii i Lingwistyki Edukacyjnej. Była także animatorem Podyplomowego Studium Logopedycznego. Na przełomie lat 80. i 90. minionego wieku pełniła zaszczytną funkcję senatora WSP w Krakowie. W 1992 roku skorzystała z przywileju emerytalnego, nie rezygnując jednak w żadnym stopniu z pracy naukowej.

Profesor Maria Zarębina była m.in. członkiem następujących organizacji i towarzystw naukowych: Association for Computational Linguistics z siedzibą w USA, Komisji Językoznawstwa PAN, Komitetu Językoznawstwa PAN, Komisji Kultury Języka Polskiego PAN, Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego oraz Komisji Rozwoju i Zaburzeń Mowy PAN, którą kierowała w latach 1990–1993, i Polskiego Towarzystwa Logopedycznego. Bardzo często gościła w ramach staży naukowych i wykładów gościnnych za granicą – w bliskiej sercu Szwecji, Niemczech, Bułgarii i Jugosławii. Była doskonałym i lubianym dydaktykiem uniwersyteckim – wypromowała ponad dwustu magistrów filologii polskiej oraz ośmiu doktorów nauk humanistycznych. Dodatkowo recenzowała wiele dysertacji doktorskich, opiniowała rozprawy habilitacyjne i wnioski profesorskie.

Główne kierunki eksploracji naukowych Profesor Marii Zarębiny to językoznawstwo ogólne i polskie, w szczególności leksyka, stylistyka, socjolingwistyka, statystyka językoznawcza, aksjolingwistyka, translatoryka oraz logopedia, ontolingwistyka i lingwistycznie profilowana afazjologia. Na niwie statystyki językoznawczej i afazjologii do dziś uchodzi za pionierkę i jeden z najważniejszych polskich autorytetów. Zmarła opublikowała dziewięć monografii i prawie dwieście artykułów naukowych. Prócz wymienionych wcześniej książek olbrzymią rangę naukową mają jeszcze *Język polski w rozwoju jednostki* (1980) oraz *Próba statystycznej analizy słownictwa polszczyzny mówionej* (1985).

Na szczególne podkreślenie zasługuje głębia myśli afazjologicznej Pani Profesor, po dziś dzień stanowiąca źródło inspiracji dla badaczy podejmujących zagadnienie afazji nie tylko w odniesieniu do osób dorosłych, ale także dzieci. Ważnym elementem dociekań naukowo-badawczych Profesor Marii Zarębiny była z jednej strony deskrypcja rozmaitych przejawów zaburzeń systemu językowe-

go w afazji, a z drugiej próba wskazania ich językowego mechanizmu. Odwołując się do Jakobsonowskiego modelu opisu zakłóceń językowych u osób z uszkodzeniami mózgu i przyjmując założenie o istnieniu związków syntagmatycznych oraz paradygmatycznych, Profesor Zarębina opracowała własną klasyfikację afazji, wskazując w niej m.in. podstawowe zjawiska językowe, świadczące o naruszeniu tych związków. Kluczowe wnioski na temat afazji, wraz z analizą lingwistyczną zebranego przez Panią Profesor materiału empirycznego, znalazły odzwierciedlenie we wspomnianej już monografii zatytułowanej *Rozbicie systemu językowego w afazji* (1973). Problematyce afazji poświęcone zostały również liczne artykuły naukowe.

Nie byłoby polskiej logopedii jako nauki, gdyby nie organizacyjne i badawcze zaangażowanie Profesor Zarębiny. Jako jedna z pierwszych w polskiej lingwistyce miała odwagę twierdzić, iż logopedii należy się status pełnoprawnej dyscypliny naukowej. Waga Jej autorytetu oraz poziom naukowej refleksji analiz dyskursu zaburzonego stały się ważnym głosem w dyskusji na temat autonomii logopedii.

Polska logopedia i lingwistyka bardzo wiele zawdzięczają fenomenowi Jej naukowej osobowości. Gdyby nie Pani Profesor, logopedia ciągle byłaby postrzegana jako metodyczna część foniatry lub specjalność w ramach pedagogiki. Na szczęście dla nas, naszych pacjentów, studentów i polskiej nauki, żyła wśród nas Profesor Maria Zarębina.

Cześć Jej pamięci

Mirosław Michalik
Małgorzata Krajewska